

Kocsmaidő

■ Talamon Alfonz: *Samuel Borkopf: Barátaimnak, egy Trianon előtti kocsmából.* Kalligram, 1998. 240 oldal, 79 Ft

Hogy mit tartalmaz ez a nagyszerű, rendkívül mulatságos, ugyanakkor valami könnybe lábadt szemű őszies mélabúval is telített kötet, az alig harminc évet megélt Talamon Alfonz posztumusz könyve, azt a legcélszerűbb, ha az utószót író Grendel Lajos átgondolt szavaival mondom el az érdeklődő olvasónak. „A könyv a polihisztor, hatalmas erejű és óriási munkabírási Schönn Attila, a szeszek illatát már hétmérföldről megérező Stofek Tamás, a hősszerelmes Béla von Goffa, a bumfordi, feneketlen gyomrú Herr Vincenzó, a parlamenti képviselő Pepik Zefstein kegyelmes úr és az ő ismerőseik és barátaik halhatatlan tetteit örzi. Samuel Borkopf kocsmájában jönnek össze mindennap, s emlékeznek nosztalgiaától fátyolos tekintettel rég múlt idők dicsőségére. Társaságukban Mikszáth és Krúdy világát lakjuk be, a boldog békeévek és az azok végét.” Ez lenne az anyag vázlatos leírása. És aztán az írói módszerekről, világlátásról is esik néhány komolyan megfontolandó szó: „Az anekdotát Mikszáth óta csak nagyon kevés magyar írónak sikerült olyan magától értetődően irodalommá nemesítenie, mint most Talamon Alfonznak. Ő a mítosz felé tágitja az anekdotát, a történeteket időtleníti, költészetté lényegíti. Elbeszéléseinek nyelvete (a már ismert terkévnyes, indázó talamoni körmondat) itt érzelemmel telítettebb, lirizáltabb, mint korábbi műveiben. Krúdys a mondatok hangulata, a zenéje, olykor krúdysak a hasonlatai is. Az író a magyar prózának egy olyan hagyományát élesztette föl, amelyről azt hihetnénk, ma már nem alkalmas korszerű mondanivaló hordozására.”

Grendel szavai több kulcsot is kezünkbe adnak a könyv értelmezéséhez. Ott van mindjárt Krúdy nevének hangsúlyos említése. Való igaz, hogy (Hrabal, és a kortárs, de a kritika által igaztalanul ignorált Fehér Béla mellett) a magyar nagymester volt Talamon könyvének legfőbb ihletője. Több példát is felhozhatunk erre. A talamoni körmondat nyilvánvalóan egyenes ági leszármazottja Krúdy kései remekműve, a *Zöld ász* című kisregény bevezető mondatainak. Sajnos a szó legszorosabb értelmében nincs hely e regénykezdet felidéz-

zésére, az oldalakon át hőmpölygő, hasonlatokkal, metaforákkal, költői képekkel már-már agyonzsúfolt mondatkolosszusok idemácsolása kitöltené e recenzio teljes terjedelmét. Ám ami Krúdynál bizonyos fokig egyszeri jelenség – ki tudja, miféle magasságokba vezetett volna Krúdy útja, ha nem viszi el súlyos alkoholizmusa – az Talamonnál eluralkodik a szöveg teljes intonációján. Óriási svádája van szerzőnknek, és becsületére legyen mondvá, hogy csak a legritkább esetben hibázik; a mondatok rendkívüli terjedelműek, mégsem keltik az olvashatatlanság érzetét, sőt, kifejezetten élvezzük a tagmondatok lüktetését, szépséges összecsimpaszkodását; az arányérzék a legtöbb esetben megóvja Talamont attól, hogy túlnyújtja a mondat téztáját, hogy azt jelzőkkel és egyéb sallangokkal túlpakolja. Talamon hosszú mondatai nem agyasak, hanem szenzuálisak, egészen természetesen kigyóznak elő narrátora, Samuel Borkopf szájából. Krúdyra vall a helyszín is, a kocsmá. A kocsmá a magyar irodalom egyik legfőbb kronotoposzhoz kapcsolódik. E Mihail Bahtyin által megalkotott kategória „egyértelműen kifejezi a tér és az idő (vagyis a tér negyedik dimenziójaként fölfogott idő) egymástól való *elszakíthatatlanságát*. Az idő itt besűrűsödik, összetömörül, művészi-
leg látható alakot ölt; a tér pedig intenzívvé válik, időfolyamattá, szűzsévé, történetté nyúlik ki. Az idő tulajdonságait a tér tárja föl, a tér viszont az időn méretik meg és töltődik föl tálalommal.” A kocsmában olyan alapvető jelentőségű magyar irodalmi művek „játszódnak”, mint mondjuk *A vén cigány* vagy *Az Ős-Kaján*, és ne feledjük, hogy Petri költészetében is ez az egyik legkitűnősebb hely. A magyar irodalmi kocsmá több, mint pusztán az ivás helye, történelmi színtér is, a történelmi látomások, képzelgések, nagyotmondások és fel- és lehorgadások helye. A magyar *Pimondán*, Ady cikke óta köztudott, hogy a magyar részegség már-már történelemszemléletté emelkedett állásfoglalás, a magyar ember mintegy történetfilozófiailag vedel, az ő fröccsében szabad egyetemességé üszult partikuláris pontszerűsége, ha szabad Hegelt és másokat parodizálni e helyen. Ilyen kocsmá Samuel Borkopf kocsmája is. E kocsmá ös-képét megint Krúdy alkotta meg. Idézzük fel zseniális, de sajnos manapság alig olvasott *Etel király* kin-

cse című regényéből a „Barnaláb” nevű óbudai kocsmá leírását. „Kálnay László volt, aki nyilván maga is hozzájárult a nyomáshoz, amely a »Barnaláb« vendéglőt mindig mélyebben és mélyebben nyomta az óbudai föld alá, a mélységbe, amelyben egymás tetején vannak a »Barnaláb« helyén már régebben földbe süllyedt vendéglők és vendégek. Legalul a föld mélyében bizonyára Noé ül, aki először volt részeg a világon, és Noé vendéglője felett következnek a föld színe alatt a többi vendéglők és vendégek, akik a bor miatt nem tudnak a süllyedő vendéglőkben kimenekülni.” Samuel Borkopf kocsmája búcsúkocsmá, mondhatni, olyan bejzli, amely már a „Barnaláb” kocsmát is maga alá temette, és süllyed, süllyed megállíthatatlanul. Hogy ebben a kronotoposzban, a kocsmaidőben ugyanis, az emberiség története részegségek története, az nyilvánvaló ezek után. Hogy a történelemszemléletet is a delírium határozza meg, az is elintéztett kérdés. A kocsmaidő az az idő, amely nem telik, hanem szétfolyik mintegy, nincs tartama, és térbeli kategóriával csak egyik fröccsőtől a másikig, vagyis a söntéstől az asztalig terjedő úttal méretik. Talamon kocsmája világkocsmá, akár a Krúdyé, ebben a kocsmában kocsmaidővé válik a hétköznapi idő: minden egyetlen pillanatban sűrűsödik össze. A történelem megszünt, legfeljebb részeg látomásként van jelen. A könyvben mindenki azt várja, hogy végre megszállják a városkát, egyesek a csehekre, mások a franciákra, megint mások az olaszokra tippelnek a nagyösszegű fogadásokban. Csak a kocsmahős Béla von Goffa játssza meg vakmerészen a svédekkel, mivel részegségében a harmincéves háborút tárgyzó térkép segítségével kíséri figyelemmel az I. világháború eseményeit, és ennek alapján jósolja, hogy II. Gusztáv Adolf csapatai fogják hamarosan elfoglalni a városkát. Ezt tragikomikus persze, de hát nem mindegy voltaképpen, hogy kik foglalják el a kisvárost? A kocsmaidőben élő alakok történelemszemlélete egészségesen zavaros.

Az egészséges mámor vagy részeg tisztánlátás Talamon hőseinek morálja. Kelet-európai morál ez, meg-részegítően kétségbeejtő. A regény-törődék pikareszk, de egészen sajátos módon az, olyan kalandregény, amelyben senki sem mozdul. Főlöt-több kockázatos ugyanis elhagyni a kocsmát, ott kinn, a világban, bármi megtörténhet az emberrel. Még a valódi történelem is.

Bor Zoltan A.